

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت علمی

تفسیر موضوعی سوره ۶ محمد

رساله ماستری

محصل: محمد عمر موحد

استاد رهنما: پوهاند دکتور محمد اسماعیل لیبیب بلخی

سال 1399 هـ ش - 1442 هـ ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت علمی

تفسیر موضوعی سوره ۶۵ محمد

رساله ماستری

محصل: محمد عمر (موحد)

استاد رهنما: پوهاند دکتور محمد اسماعیل لیبیب بلخی

سال: ۱۳۹۹ هـ ش - ۱۴۴۲ هـ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم محمد عمر ولد غلام حسین ID: 500-98-MST-SH محصل دور پنجم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: تفسیر موضوعی سوره محمد به روز ۱۳۹۹/۱۲/۲۱ تاریخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۱ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق د ۹۳ (نمره په عدد) دود و سه (نمره په حروفو) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	استاد محمد نعیم جلیلی	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالباری حمیدی	عضو هیات	
۳	دکتور محمد اسماعیل لیبیب بلخی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

..... معاون علمی

..... آمر بورده ماستری

خلاصه

موضوعی را، که بنده به عنوان پایان نامه تحصیلی دوره کارشناسی ارشد برایم برگزیده ام، آن عبارت از تفسیر موضوعی سوره مبارکه محمد - صلی الله علیه و سلم - میباشد. این سوره مبارکه، حاوی دستور العمل های آغازین جنگی، مبادی آموزه های نظامی و قوانین اولیه رزمی برای مؤمنین است، که در این نبشته تا حد توانم روی آن بحث کرده ام.

اهمیت موضوع:

موضوع یاد شده، از اهمیت زیادی برخوردار است؛ زیرا دعوی اصلی و هدف اساسی این سوره را، جنگ و آرم دین محورانه - و مبارزه و پیکار فی سبیل الله تشکیل داده، برنامه های رزمی و رهنمود های نظامی اسلام را، تا حدی برای مان توضیح میدهد. و سپاهیان اسلام را، به یک قتال و محاربه کاملاً عیار آماده ساخته، اهل ایمان را به تقویه بنیه های دفاعی اسلام، تجهیز جنگجویان شجاع و سلحشور مؤمنین، تسلیح لشکریان آزاده و غیور مکتب اسلام - و فراهم آوری سازوبرگ جنگی برای پیکارچیان راه حق و آزادی دعوت میکند. بناءً موضوع یاد شده (تفسیر موضوعی سوره مبارکه محمد صلی الله علیه و سلم) از اهمیت بس عظیمی برخوردار است.

روش تحقیق:

در راستای تحقیق و تدوین این رساله علمی، از روش تفسیر موضوعی استفاده کرده ام. ابتداء ارتباط این سوره را، با سوره پیشین بیان کرده، کلیه مناسبات متعلق به آنرا، به قدر کافی توضیح داده ام. سپس هدف عمده و موضوع اساسی سوره یادشده را، تعیین نموده، به صورت واضح ذکر کرده ام. پس از آن، سوره مورد بحث را، به شش مقطع تقسیم نموده، ارتباط هر مقطع را، با محور سوره هَذَا؛ و مناسبت مقاطع را با یکدیگر آن، به شکل واضح بیان کرده ام. بعداً هر مقطع را، به درسها و اندرزا تجزیه نموده، نکته های تفسیری آنرا، شرح داده، پیامهای تربیتی هر درس را، به صورت جداگانه ذکر کرده ام. و در خاتمه، یک نتیجه گیری کوتاه و فشرده ترتیب داده؛ و آنرا در انتهای

رساله ام گنج‌انیده ام. و سپس در پایان کار، فهرست مآخذ این اثر علمی و تحقیقی را، به قید قلم در آورده و در ختم کتاب درج آن نموده ام.

در راستای نوشتن این رساله علمی، از کتب زیادی استفاده کرده ام، که اکنون روی مهمترین آنها تماس خواهم گرفت. در راستای ترجمه آیات بیشتر به «تفسیر نور» اعتماد کرده ام. و در زمینه تعیین محور و هدف اساسی؛ و تشخیص مضمون و محتوای کلی این سوره، از تفسیر «فی ظلال القرآن»، «تفسیر التحرير و التتویر» «تفسیر منیر»، «صفوة التفاسیر»، و «مساعد النظر للإشراف علی مقاصد السور» استفاده به عمل آورده ام. و در راستای مناسبات و علایق این سوره، از کتاب «التفسیر الموضوعی لسور القرآن الکریم»، «نظم الدرر لتناسب الآيات و السور»، «تفسیر کبیر»، «تفسیر روح المعانی»، «البرهان فی تناسب القرآن» استفاده کرده ام. و در عرصه بیان نکات و لطایف تفسیری از «تفسیر کبیر»، «جامع الاحکام القرآن»، «فی ظلال القرآن»، «صفوة التفاسیر» و غیره کتب دیگر کار گرفته ام. و در زمینه سبک و شیوه تفسیری - و روش و اسلوب نوشتاری از تفسیر «فی ظلال القرآن» استفاده کرده و از آن بهره جسته ام.

و در زمینه استدلال به سنت کوشیده ام، تا احادیث و مروایات را از مصادر اصلی آن استخراج نموده و صحیح ترین آن را ذکر نمایم. و در این زمینه، بنده بیشتر به کتاب صحیح البخاری، صحیح مسلم، سنن ترمذی، سنن ابی داود، سنن نسائی، سنن ابن ماجه، مسند امام احمد، صحیح ابن حبان، مستدرک حاکم و سنن بیهقی اعتماد کرده ام. و گاهاً از بقیه کتب حدیثی دیگر و بعضاً از تفاسیر بالمأثور نیز حسب ضرورت بهره جسته ام.

در این سوره مبارکه، اولاً یک جنگ مکتبی و کارزار سرنوشت سازی، از سوی الله یکتا و بی همتا علیه کفار ستمگر و بدکیشان ددمنش اعلان میگردد. و موضوع برخورد مسلحانه با دشمن خون خوار، قضیه دعوت نظامی در راه الهی - و مسئله مربوط به رزم و پیکار دین محورانه در خلال (6) شش آیه مورد کنکاش و بررسی قرار میگیرد. سپس مظفریت و پیروزی مؤمنان بر کافران در عرصه های جنگ و میدانهای نبرد اعلام گردیده، سپاهیان وارسته و پاکباز - و نظامیان آزاده و سلحشور مکتب اسلام را، فاتح و

ظفرمندِ صحنهءِ غزا میدانند. و سرفرازی مؤمنان و سرنگونی کافران در پهنهءِ پیکار در طی (5) پنج آیه بیان گردیده، حول آن بحث مفصل و گفتگوی گیرائی دارد. بعداً روی جائزه و پاداش رزمندگان جان برکف اسلام و پیکار گران باشهامت و غیور راه حق و آزادی کاوش و بحث به عمل آمده، حول مژدگانی های دل انگیز و شادایانه های روح نواز جنگاوران پرغرور، مجاهدین سلحشور - و مبارزین شجاع مکتب اسلام سخن رفته، پیرامون آن در خلال (4) چهار آیه داد سخن دارد.

پس از آن به افشاگری اقدامات و تخریب گری های منافقین پرداخته است. این قسمتی از آیات، از انسانهای نامصم و اشخاص منافق ذکر نفرت آور و وصف ننگین یاد به میان آورده، اهداف نا میمون و مقاصد ناخجستهءِ بیماردلان تیره بخت را مورد بررسی و کاوش قرار داده، اندیشه های شوم و شرم آور - و نتایج اقدامات نگون بختانهءِ آنان را، در جریان (13) سیزده آیه برای مان به تصویر میکشد.

بعداً روشهای الهی در چهره نگاری منافقین مورد واکاوی قرار گرفته است. در این بخشی از آیات، منافقین خوار و زبون - و مترددین پست و جَبون به عنوان ستون پنجم در صفوف اهل اسلام، مزدوران اجنبی در جامعهءِ انسانی - و جاسوس های بیگانه گان در نظام اسلامی معرفی گردیده، چهره های منحوس و سیما های رسوای آنان به پردهءِ نشر سپاریده میشود. و این مهره های کثیف و عنصر های خائن را در طی (4) چهار آیه یکایک شناسائی کرده، نقاب از صورت شان برمیکشد.

سپس بار دیگر ندای ترغیب و انگیزش به رزم و پیکار - و بانگ تحرک و جنبش در راه خداوند در میرسد. و مؤمنین راستین را در خلال (6) شش آیه به جهاد در راه خداوند، تقویه بنیه های دفاعی اسلام، تشیید تأسیسات نظامی در حکومت اسلامی، تجهیز قشون و نیرو های رزمی مکتب قرآنی، تأیید ارگانهای کشفی و نهاد های استخباراتی امت اسلامی - و تسلیح ارتش و لشکریان صدیق مکتب اسلام تشویق نموده، از ضعف و سستی - و کسلان و فتور در آن جداً تحذیر کرده است.

در نتیجه میتوان گفت:

سورهء مُبارکء محمد - صلی الله علیه و سلم - از نخستین سوره های مدنی است، که ضمن تقسیم بندی میان حق و باطل - و راد مردان مؤمن و دَدمنشان مشرک؛ اهل ایمان را، برای جهاد در راه خداوند آماده میکند. و شیرمردان مسلمان را ماهرانه تشجیع نموده و به مبارزه و پیکار بر می انگیزد. و همچنان به وجود انسانهای منافق و اشخاص بیماردل در صفوف اهل اسلام اشاره کرده، از ایشان به عنوان مفسد ترین عنصر های ناپاک و خاین ترین چهره های غدار سخن به میان آورده است. و در آخر این سوره (به عنوان تتمهء بحث) بار دیگر روی جهاد تأکید کرده و اهل ایمان را به آن تشویق کرده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
Error! Bookmark not defined.....	مقدمه
Error! Bookmark not defined.....	پیش درآمد موضوع:
Error! Bookmark not defined.....	اهمیت موضوع:
Error! Bookmark not defined.....	سبب اختیار موضوع:
Error! Bookmark not defined.....	غرض و هدف از تحقیق این موضوع:
Error! Bookmark not defined.....	سوالات تحقیق،
Error! Bookmark not defined.....	پیشینه تحقیق:
Error! Bookmark not defined.....	روش تحقیق:
Error! Bookmark not defined.....	خطهء بحث
Error! Bookmark not defined.....	تمهید
Error! Bookmark not defined.....	تفسیر موضوعی سورة محمد
Error! Bookmark not defined.....	آشنایی با سورة محمد
Error! Bookmark not defined.....	نام این سورة:
Error! Bookmark not defined.....	فرازی چند در پیوند به شناسائی این سورة:
Error! Bookmark not defined.....	ترتیب این سورة:
Error! Bookmark not defined.....	محل نزول سورةء هذا:
Error! Bookmark not defined.....	تعداد آیات این سورة:
Error! Bookmark not defined.....	فضیلت این سورة:

Error! Bookmark not defined.....محتوای سوره محمد صلی الله علیه و سلم:

Error! Bookmark not defined.....خصوصیت سوره هذا:

Error! Bookmark not defined.....برخی از اسباب نزول این سوره:

Error! Bookmark not defined.....محور این سوره:

Error! Bookmark not defined.....مناسبات این سوره:

Error! Bookmark not defined.....ربط افتتاح سوره هذا، با خاتمه سوره پیشین:

Error! Bookmark not defined...مناسبت مضمون سوره مورد بحث، با مضمون سوره گذشته:

Error! Bookmark not defined.....ارتباط اسم این سوره با مضمون آن:

Error! Bookmark not defined.....رابطه نام های این سوره، با موضوع محوری آن:

Error! Bookmark not defined (الف) ربط اسم سوره محمد صلی الله علیه و سلم، با موضوع محوری آن: **defined.**

Error! Bookmark not defined.....(ب) ربط اسم سوره قتال، با موضوع محوری آن:

Error! Bookmark not defined.....مناسبت محور سوره هذا، با مقاطع آن:

Error! Bookmark not defined.....مناسبت آخر سوره هذا، با اول آن:

Error! Bookmark not defined.....مقطع اول

Error! Bookmark not defined.....اعلان جنگ و پیکار، از سوی الله یکتا و بی همتا

Error! Bookmark not defined.....مناسبت اول این سوره، با آخر سوره قبلی:

Error! Bookmark not defined.....تفسیر اجمالی:

Error! Bookmark not defined.....درسها و اندرزها:

Error! Bookmark not defined (1)... درس اول: شرح حال دشمنان (عاملان اصلی و آتش افروزان جنگ)؛ آیه: (1) **not defined.**

درس دوم: بیان وضع مؤمنان (مبارزین راه حق و آزادی)؛ آیه: (2). Error! Bookmark not defined.

درس سوم: مقایسه میان دو گروه (جنگجویان کفار و نیروهای اسلام)؛ آیه: (3). Error! Bookmark not defined.

درس چهارم: صدور فرمان جنگ، از سوی ذات اقدس سبحان؛ آیه: (4-6). Error! Bookmark not defined.

درس پنجم: مقام والای شهداء؛ آیه: (4). Error! Bookmark not defined.

درس ششم: اهداف جنگ در اسلام. Error! Bookmark not defined.

الف: آزادی خواهی. Error! Bookmark not defined.

ب: دفاع از مظلوم. Error! Bookmark not defined.

ج: حراست و پاسبانی از حریم. Error! Bookmark not defined.

د: خاموش ساختن فتنه و آشوب. Error! Bookmark not defined.

ه: دفع تجاوز ستمگران. Error! Bookmark not defined.

درس هفتم: احکام اسیران جنگی. Error! Bookmark not defined.

درس هشتم: برده گی در اسلام. Error! Bookmark not defined.

نکته ها: Error! Bookmark not defined.

پیامها: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس اول: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس دوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس سوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس چهارم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس پنجم: Error! Bookmark not defined.

مقطع دوم Error! Bookmark not defined.

إعلام پیروزی مؤمنان بر کافران در معرکه های نبرد Error! Bookmark not defined.

ارتباط این مقطع، با مقطع پیشین Error! Bookmark not defined.

تفسیر اجمالی Error! Bookmark not defined.

درسها و اندرزاها: Error! Bookmark not defined.

درس اول: إعلام بهره مندی مؤمنان، از نصرت إلهی؛ آیه: (7) Error! Bookmark not defined.

درس دوم: بیان تهدید کافران، به هلاکت و تباهی؛ آیه: (8 – 9) Error! Bookmark not defined.

درس سوم: إعلان محکومی دشمنان به محو و نابودی؛ آیه: (10 - 11) .. Error! Bookmark not ..

defined.

نکته ها: Error! Bookmark not defined.

پیامها: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس اول: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس دوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس سوم: Error! Bookmark not defined.

مقطع سوم Error! Bookmark not defined.

پاداش رزمنده گان جان برکف اسلام در میدان های جنگ Error! Bookmark not defined.

ارتباط این مقطع، با مقطع پیشین: Error! Bookmark not defined.

تفسیر اجمالی: Error! Bookmark not defined.

درسها و اندرزاها: Error! Bookmark not defined.

درس اول: برخورداری از نعمت های جاویدان بهشتی؛ آیه: (12) Error! Bookmark not

defined.

درس دوم: بهره مندی از حمایت و نصرت الهی؛ آیه: (13 - 14) Error! Bookmark not defined.

درس سوم: نایل آمدن به نعمت های گوناگون بهشتی؛ آیه: (15) Error! Bookmark not defined.

نکته ها: Error! Bookmark not defined.

پیامها: Error! Bookmark not defined.

پیامهای در س اول: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس دوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس سوم: Error! Bookmark not defined.

مقطع چهارم Error! Bookmark not defined.

افشاگری اقدامات و تخریبگری های منافقین Error! Bookmark not defined.

ربط این مقطع، با مقطع پیشین: Error! Bookmark not defined.

تفسیر اجمالی: Error! Bookmark not defined.

درسها و اندرز ها: Error! Bookmark not defined.

درس اول: إهانت به پیامبر معظم اسلام و تعالیم والای ایشان؛ آیه: (16 - 19) .. Error! Bookmark not defined.

درس دوم: کوتاهی در اجرای فرمان جهاد؛ آیه: (20 - 24) Error! Bookmark not defined.

درس سوم: همکاریهای پنهانی با دشمنان الهی؛ آیه: (25 - 29) Error! Bookmark not defined.

نکته ها: Error! Bookmark not defined.

پیامها Error! Bookmark not defined.

پیام های درس اول: Error! Bookmark not defined.

پیام های درس دوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس سوم: Error! Bookmark not defined.

مقطع پنجم Error! Bookmark not defined.

روشهای الهی، در چهره نگاری منافقین Error! Bookmark not defined.

رابطهء این مقطع، با مقطع قبلی: Error! Bookmark not defined.

تفسیر اجمالی: Error! Bookmark not defined.

درسها و اندرزاها Error! Bookmark not defined.

درس اول: بیان حسادت و بُغض بیماردلان؛ آیهء: (29) Error! Bookmark not defined.

درس دوم: بیان رمز گوئی بیماردلان و گفتار های نفاق منشانهء آنها؛ آیهء: (30). Error! Bookmark

not defined.

درس سوم: امتحان و آزمایش الهی؛ آیهء: (31). Error! Bookmark not defined.

درس چهارم: بیان گردن کشی و مخالفت بیماردلان، در برابر دین خدا و دستورات پیامبر صلی الله علیه

و سلم؛ آیهء: (32). Error! Bookmark not defined.

نکته ها Error! Bookmark not defined.

پیامها Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس اول: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس دوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس سوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس چهارم: Error! Bookmark not defined.

مقطع ششم Error! Bookmark not defined.

ترغیب و انگیزش به مبارزه و پیکار در راه خداوند Error! Bookmark not defined.

مناسبت این مقطع، با مقطع پیشین: Error! Bookmark not defined.

تفسیر اجمالی: Error! Bookmark not defined.

درسها و اندرزاها Error! Bookmark not defined.

درس اول: تشویق به جهاد و تلاش در راه خداوند؛ آیه: (33 - 34) Error! Bookmark not defined.

درس دوم: عدم سُستی در جهاد و پیکارِ فی سبیل الله؛ آیه: (35) Error! Bookmark not defined.

درس سوم: حُبّ دنیا، عامل سُستی در امر جهاد و مبارزات اسلامی؛ آیه: (36 - 38) Error! Bookmark not defined.

نکته ها: Error! Bookmark not defined.

پیامها Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس اول: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس دوم: Error! Bookmark not defined.

پیامهای درس سوم: Error! Bookmark not defined.

مناسبت آخر این سوره، با اول آن: Error! Bookmark not defined.

نتیجه گیری: Error! Bookmark not defined.

پیشنهاد: Error! Bookmark not defined.

سخن اخیر 1

نمایه ها Error! Bookmark not defined.

فهرست آیات Error! Bookmark not defined.

فهرست احادیث Error! Bookmark not defined.

فهرست اعلام Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined..... فهرست مأخذ

سخن اخیر

پیشنهاد بنده برای طرفهای درگیر جنگ در کشور:

الف: تنها تفکر ناب و اصیل اسلامی میتواند، که گشایندهء تمامی بحرانهای امروز و فردای ما مسلمانها بوده باشد.

ب: هیچ نسخهء جز اسلام و هیچ راهکاری غیر از قرآن ره به جای نبرده و گره از کار نخواهد گشود.

ج: هرگونه افراطگرایی و تفریط اندیشی در مفاهیم دینی، هرگز دردی را درمان نکرده و هیچ خیری را به ارمغان نخواهد داد.

پس بیایید، که در کنار هم قرار گرفته، در پرتو تعالیم و رهنمود های دینی مان، برادروار زندگی کرده، این وطن را، که به جغرافیای خون و سرزمین داغ داران تبدیل گردیده است نجات داده، ازین وضعیت ناگوار و کابوس وحشتناک برهانیم؛ و بر لبان گرفته و چهره های غمگین این ملت، گلهای نوید و سنبلهای بشارت را، دوباره به شگفتن در آورده، چراغ امید و شمع نشاط را در دل و جان ایشان زنده کرده، بر جراحت زار وجود و زخمهای درد مند پیکر نیمه جان این مرزوبوم مرهم بگذاریم. به امید یک صلح دایمی، سرتاسری و عزتمند در کشور برمدار دین و شریعت اسلامی.

(وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بَعِزٍ)

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af